

4. Vanemaealiste inimeste õiguslikud garantiid

Eespool kirjeldatud probleeme ja eakate eripära silmas pidades tekib küsimus, kas praegused õiguslikud garantiid ning inimõiguste süsteem on vanemate inimeste õiguste tõhusaks kaitseks piisav või oleks vaja luua õiguslikke lisagarantiisid. Enne kui vaatleme ühe sellise lisagarantii loomise pooltargumente, peame esmalt võtma arvesse olemasolevat õigusraamistikku ja kasvuruumi selle sees. Võimalikult tervikliku pildi loomiseks on lisaks rahvusvahelisele tasandile (Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, Euroopa Nõukogu) vajalik anda ülevaade piirkondlikest (Euroopa Liit) ja riigisisestest (Eesti Vabariik) õiguslikest garantiidest.

4.1. Rahvusvaheline ehk ÜRO ja Euroopa Nõukogu tasand

ÜRO senistes konventsioonides on viited vanusele rohkem seotud laste ja noorte, mitte vanemate inimestega.¹ Samas, kuigi vanemate inimeste õigused ei ole paljudes rahvusvahelistes inimõiguskonventsioonides eraldi nimetatud, on need tuletatavad neis, mis käsitlevad majanduslikke, sotsiaalseid, kodaniku-, kultuurilisi ja poliitilisi õigusi. Sellised on näiteks allikad, mis hõlmavad õigust võrdsele kaitsele seaduse ees, õigust omada vara, õigust haridusele, õigust tööle ja õigust osaleda valitsuses.

Nüüd juba tavaõiguseks peetava [ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni](#)² artikli 2 järgi peavad olema kõik deklaratsioonis toodud õigused ja vabadused igaühel olenemata rassist, nahavärvusest, soost, keelest, usulistest, poliitilistest ja muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust, sünnipärasest ja muust asjaolust.

Täpsemalt on eakate õigused esile toodud ÜRO võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse rahvusvahelises konventsioonis, mis on praegu ühtlasi üks väheseid õiguslikult siduvaid ÜRO inimõiguste põhilepinguid, kus on eraldi nimetatud vanust.³ Üldine tuletatav kaitse on vanematele inimestele tagatud veel näiteks kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktiga⁴ (1966) ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelise paktiga⁵ (1966).

Mõlemast paktist tulenevad õigused on tagatud kõigile inimestele olenemata nende vanusest.

Lisaks on vanus kui tunnus kirjas puuetega inimeste õiguste konventsiooni [6](#) artiklis 8. Selles on sätestatud, et osalisriigid kohustuvad võtma kohe tõhusaid ja asjakohaseid meetmeid, et võidelda kõigil elualadel puuetega inimesi puudutavate, sealhulgas sool ja vanusel põhinevate stereotüüpide eelarvamuste ja kahjulike praktikate vastu. Sama konventsiooni artiklis 16 on sätestatud, et osalisriigid võivad võtta asjakohaseid meetmeid, et ennetada kõiki ekspluateerimise, vägivalda ja väärkohtlemise vorme, tagades puuetega inimestele, nende perekondadele ja hooldajatele muu hulgas asjakohase soo- ja vanusetundliku abi. Ühtlasi on osalisriikidel kohustus tagada, et kaitseteenuseid pakkudes arvestatakse inimese vanuse, soo ja puude eripära.

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklist 13 tuleneb osalisriikidele kohustus tagada neile inimestele teistega võrdsetel alustel juurdepääs õigusemõistmisele. See hõlmab kohustust võimaldada menetluslikke või vanusele vastavaid abinõusid, et hõlbustada puuetega inimeste otsest ja kaudset osalemist, muu hulgas tunnistajana kõigis kohtumenetlustes, kaasa arvatud juurdluses ja teistes ettevalmistavates etappides. Osalemise tagamisel peab pakkuma vanust arve ssevõtvalt ka mõistlikke abinõusid. [7](#)

Kokkuvõtvates kommentaarides artikli 5 kohta rõhutab puuetega inimeste õiguste komitee, et liikmesriigid peavad rakendama erimeetmeid võrdsuse saavutamiseks ja esmajoones nende puuetega inimeste huve silmas pidades, kes kogevad mitmest diskrimineerimist (muu hulgas vanuse tõttu). [8](#)

Teisalt on osalisriigid puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendades suures osas keskendunud tööealistele ja noorematele inimestele ning ei arvesta piisaval määral neid puuetega inimesi, kes on eakad. Näiteks komitee Eestit puudutavas 2021. aasta aruandes on soovitatud Eestil laiendada puuetega inimeste õigusi riiklikku vaesuse kaotamise strateegiasse, sealhulgas võttes konkreetseid ja kiireid meetmeid ning eraldades eelarve, et tegeleda puuetega eakate inimeste takistuste ja tõrjutusega ühiskonnas. [9](#)

Vanemate inimeste õiguste kaitseks olulised raamistikku loovad dokumendid on veel Viini tegevuskava ja vananemise teemaline Madridi rahvusvaheline tegevuskava (MIPAA) [10](#) .

Viini tegevuskava võeti vastu ÜRO riikideülel kohtumisel ja foorumil. Selle eesmärk oli pakkuda tegevusprogrammi eakate inimeste majandusliku ja sotsiaalse turvalisuse loomiseks ning luua paremad võimalused selle arenguks riiklikul tasandil. Selle haare on piiratud peamiselt tööelu ja haridusvaldkonnaga. 1991. aastal võttis ÜRO Peaassamblee Viini tegevuskava kümnenenda aastapäeva ettevalmistamiseks vastu ÜRO eakate inimeste põhimõtted.[11](#)

Järgmise eakate õiguste seisukohast olulise raami loova sammuna võeti 2002. aastal vastu vananemise teemaline Madridi rahvusvaheline tegevuskava. Selle eesmärk on pakkuda terviklikku plaani 21. sajandi rahvastiku vananemise probleemiga tegelemiseks ja igale vanusele sobiva ühiskonna loomiseks. Dokumendis keskendutakse eakate inimeste heaolule ja arengule ning selleks toetava keskkonna tagamisele. See on esimene üleilmne kokkulepe, mis motiveerib valitsusi siduma vananemisteema teiste sotsiaalset ja majandusarengut ning inimõigusi puudutavate valdkondadega. Samuti kutsutakse valitsusi üles senisest rohkem kaasama vanemaid inimesi kavaloomeprotsessi. Näiteks iga viie aasta tagant korraldatavas kava järgimise kontrollis on vanemaealiste eakate kaasatus eraldi soovitatud.[12](#)

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 14 alusel tagatakse konventsioonis sätestatud õiguste ja vabaduste kasutamine ilma mingi diskrimineerimiseta selliste tunnuste alusel nagu sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik, sünni- või muu seisund. Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on öelnud, et see nimekiri on näitlik.

Kuna inimõiguste konventsioon on n-ö elav instrument, tuleb seda ka tõlgendada tänapäeva kontekstis. Näiteks on Euroopa Inimõiguste Kohus lugenud artikli kaitsealasse kuuluvaks seksuaalse identiteedi, puude ja vanuse.[13](#)

Euroopa sotsiaalharta[14](#) artiklist 15 tuleneb puuetega inimeste õigus elada iseseisvalt, sotsiaalselt lõimuda ja võtta ühiskonnaelust osa sõltumata vanusest. Artiklis 23[15](#) on sätestatud vanemate inimeste õigus saada sotsiaalset kaitset, mis sisaldab kohustust võimaldada neil jääda võimalikult kauaks ühiskonna täieõiguslikuks liikmeks (tagades neile selleks piisavad vahendid ja info), samuti kohustust võimaldada neil vabalt valida oma eluviis ning jätkata iseseisvat elu harjumuspärasel ümbruses nii kaua, kuni nad seda soovivad ja on selleks võimelised. Lisaks on artiklis sätestatud kohustus tagada vanemate inimeste eraelu puutumatus, hooldekodudes elavate inimeste kohane toetus ja osalus hooldekodu

elutingimusi puudutavate otsuste langetamises.

4.2. Piirkondlik ehk Euroopa tasand

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 10 on sätestatud, et oma poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel püüab liit võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, seksuaalse sättumuse ja ka vanuse alusel. Sama lepingu artiklist 9 tuleneb kohustus võtta oma poliitika ja meetmete määratlemisel ning rakendamisel arvesse tööhõivetaseme edendamise, piisava sotsiaalse kaitse tagamise, sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse ning hariduse, koolituse ja inimeste tervise kaitse kõrge taseme tagamisega seotud nõudeid. Kaudselt on ka see vanemate inimeste õiguste tagamise lisagarantii.

1997. aastal andis Amsterdami leping Euroopa Liidule pädevuse võidelda diskrimineerimise vastu soo, etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, vanuse või seksuaalse identiteedi alusel.

Euroopa Liidu tähtsaim dokument, kus on vanus kaitstava tunnusena eraldi kirjas, on [Euroopa Liidu põhiõiguste harta](#), millest sai õiguslikult siduv dokument 2009. aastal Lissaboni lepingu allkirjastamisega. Selgituste¹⁶ järgi on [põhiõiguste harta](#) mitme artikli sisustamisel toetunud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile ning Euroopa sotsiaalhartale. [Põhiõiguste harta](#) artikli 21 lõikes 1 sätestatud üldisele diskrimineerimiskeelule (muu hulgas vanuse alusel) lisaks tunnustatakse ja austatakse [harta](#) artikliga 25 eakate õigust elada inimväärset ja iseseisvat elu ning osaleda sotsiaal- ja kultuurielus.

Põhiõiguste harta artiklis 30 on sätestatud, et igal töötajal on õigus kaitsele põhjendamatu vallandamise eest liidu õiguse ning riigisiseste õigusaktide ja tavade alusel. Vahemärkusena olgu lisatud, et artikli 30 sõnastuse alusel on küll tagatud kaitse vanuse põhjal vallandamise eest, aga see on liikmesriigiti märkimisväärselt erinev.¹⁷ Eelmises peatükis mainitud mitmese diskrimineerimise ja vanemate naiste olukorraga seoses tuleb lisada, et Euroopa Liidu [põhiõiguste hartaga](#) on keelatud diskrimineerida nii soo kui ka vanuse alusel.

Põhiõiguste hartaga tihti koos vaadeldava dokumendina loob eakate õiguste kaitseks raame Euroopa Komisjoni vastu võetud Euroopa sotsiaalõiguste samba oma 20 põhimõttega.¹⁸ Kuigi see ei ole veel õiguslikult siduv dokument, astutakse õigusliku siduvuse poole samme ning ka praegu tugevdab ja täpsustab see harta

mitut põhimõtet.

Euroopa sotsiaalõiguste sambas on näiteks nimetatud pensionil olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate õigus saada pensioni, mis vastab nende panusele ning tagab piisava sissetuleku. Samuti on eraldi rõhutatud naiste ja meeste võrdseid võimalusi pensioniõiguste valdkonnas. 20 põhimõtte hulka kuuluvad lisaks kõigi eakate õigus toimetulekuvahenditele, mis võimaldavad elada inimväärselt elu, (põhimõtte nr 15) ning igaühe õigus kvaliteetsetele ja taskukohastele pikaajalise hoolduse teenustele, mis hõlmab ka kodus osutatavaid ja kogukonnapõhiseid teenuseid, (põhimõtte nr 18).

Nagu eelmises alapunktis selgitasin, reguleerib eakate õigusi veel nõukogu direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel¹⁹ ning milles on muu hulgas sätestatud proportsionaalsed erandid üldisest diskrimineerimiskeelust.²⁰ Tööhõive raamdirektiiv sisaldab erandeid vanuse alusel.²¹

Nõukogu direktiiv 79/7/EMÜ, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas²² võeti vastu juba 1979. aastal. See sisaldab aegunud erandeid, millest üks on liikmesriikide voli kehtestada meestele ja naistele erinev pensioniea alguse aeg.²³

Tulevikku vaadates käsitletakse vanuselise ja interseksionaalse diskrimineerimise aluseid nn võrdse kohtlemise horisontaaldirektiivi eelnõus, mille esitas Euroopa Komisjon 2008. aastal. Paraku ei ole seda 2021. aastaks veel vastu võetud.²⁴

Alates 2013. aastast võib AGE Platform Europe ehk võrgustik „Vanemate inimeste hääl ELi tasandil“ (AGE) esitada kaebusi Euroopa sotsiaalõiguste komiteele. See komitee on Euroopa Nõukogu organ, mis kontrollib Euroopa sotsiaalhartas sätestatud õiguste järgimist liikmesriikides. 2020. aastal töötas Euroopa Liit välja strateegia „Europe 2020“, mille üks eesmärke on võimaldada osaleda vanematel inimestel tööturul nii kaua kui võimalik ja edendada aktiivset vananemist.²⁵

Aktiivse vananemise mõiste ongi strateegias „Europe 2020“ kesksel kohal. Sellega viidatakse üldjoontes ideele, et eakal inimesel peab olema võimalus jääda aktiivseks töötaja, tarbija, hooldaja, vabatahtliku ja kodanikuna. Selle edendamine ja elluviimine on võimalik aga ainult siis, kui on loodud tõhusad õiguslikud vahendid vanuselise diskrimineerimise vältimiseks, arvesse on võetud vananemise eripärasid ning au sees on põlvkondadevaheline solidaarsus.²⁶

4.3. Riigisisene ehk Eesti tasand

Eesti Vabariigi põhiseadus on ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooniga kooskõlas. Põhiseaduse § 12 alusel on kõik inimesed seaduse ees võrdsed ning diskrimineerimine ja sellele õhutamise on seadusega keelatud ja karistatav. Kuigi vanus pole põhiseaduse § 12 esimese lõike teises lauses eraldi esile toodud, luges Riigikohus oma 7. juuni 2011. aasta otsuses vanuse alusel erineva kohtlemise põhiseaduse § 12 lõikes 1 sätestatud võrdsuspõhiõiguse riiveks, st erinevaks kohtlemiseks sättes nimetatata asjaolul. Riigikohus lisas, et selle proportsionaalsuse kaalumisel saab võtta arvesse riivega saavutatava eesmärgi kaalukust, võrreldes seda vanuse kui asjaoluga.[27](#)

Kõnealuse kohtuasja keskmes oli tollaegse ravikindlustuse seaduse põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles see välistab vähemalt 65-aastase kindlustatu õiguse saada haigushüvitist kokku rohkem kui 90 päeva kalendriaastas. Üldkogu arvates ei põhjendanud vähemalt 65-aastaste inimeste eest haigushüvitise maksmiseks kuluva ravikindlustusraha kokkuhoidu ei eakate keskmiselt halvem tervis ega ka vanaduspensioni saamine.

Vanusepiir kui formaalne kriteerium ja riikliku vanaduspensioni saamine ei saa olla piisavad põhjused, et jätta 65-aastased ja vanemad inimesed ilma hüvedest, mida said tollaegse ravikindlustuse seaduse alusel neist nooremad inimesed. Seetõttu ei olnud üldkogu hinnangul ravikindlustusraha säästmise eesmärgil 65-aastaste ja vanemate inimeste ebavõrdne kohtlemine võrreldes alla 65-aastastega haigushüvitise maksmise kestusel ühes kalendriaastas mõõdukas abinõu. Üldkogu tunnistas põhiseadusega vastuolevaks sätte, mille järgi on vähemalt 65-aastaselt kindlustatul õigus saada haigushüvitist kokku kuni 90 kalendripäeva aastas.[28](#) Riigikohus on varemgi rõhutanud, et igasugune vanusepõhine võrdsuspõhiõiguse piirang peab olema proportsionaalne ning põhjendatud mõistlikult ja asjakohaselt.[29](#)

Ealist diskrimineerimist reguleerib Eestis põhiseaduse kõrval ka 2009. aastal vastu võetud võrdse kohtlemise seadus, milles on ühe diskrimineerimise alusena kirjas vanus. Seaduse §-s 2 on keelatud diskrimineerida vanuse alusel tööl ja tööga seotud keskkondades. Samalaadset kaitset ei ole aga sõnastatud teiste eluvaldkondade kohta, mis on samas seaduses nimetatud näiteks rahvuse, etnilise päritolu (rassi) või nahavärvusega seotud lõikudes.[30](#)

Tugeva õigusraamistiku kõrval on olulised üldine edendustegevus ja nn pehme õiguse meetmed. Näiteks tuleneb võrdse kohtlemise seaduse kolmandast peatükist tööandjate, haridus- ja koolitusvaldkonna esindajate ning ministeeriumide kohustus edendada võrdset kohtlemist. Ühtlasi on sama seadusega loodud soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikul kohustus võtta meetmeid võrdse kohtlemise edendamisel (sh vanemaealiste ja eakate õiguste puhul).

Näiteks on andnud volinik 2021. aastal välja trükise, mille eesmärk on teavitada vanemaealisi inimesi nende õigustest ja võimalustest ning julgustada ka nende eest seisma.[31](#) Vanemaealiste ja eakate õiguste austamise eest seisab põhiseaduslikkuse järelevalvet tehes ka õiguskantsleri institutsioon ([õiguskantsleri seaduse](#)[32](#) § 15). Õiguskantsler on käsitletud vanemaealiste ja eakate heaolu teemat korrapäraselt muu hulgas oma aastaülevaadetes, kus on põhjalikult kaetud selliseid teemasid nagu väärikas vananemine ja diskrimineerimine vanuse tõttu.[33](#)

4.4. Kuidas rakendada olemasolevaid õiguslikke garantiisid tõhusamalt?

Nagu juba rõhutasin, ei pretendeeri ma selles peatükis resolootse vastuse andmisele küsimusele, kas vanemaealiste õiguste tagamiseks oleks vaja eraldi konventsiooni või piisab praeguste õiguslike garantiide süsteemsemast rakendamisest. Küll on aga selge, et konventsioonita või ilma, vanemaealiste õigused tuleb tagada senisest tõhusamalt ja sidusamalt.

Vanemaealiste õiguste tõhusamaks tagamiseks praegustes õiguslikes raamides on vaja esmalt garanteerida, et kõikide (sh vanemaealiste) kogemused, õigused ja hääl on osa olemasolevast üldisest inimõiguste kaitsest. See eeldab näiteks andmete paremat kogumist ja liigendamist vanuse ja muude omaduste alusel ning poliitilise ja ühiskondliku teavitustöö kaudu hoiakute muutmist vanemaealiste õiguste suhtes. Samuti tuleb pöörata tähelepanu vanemaealiste alarühmadele, kes võivad olla mõnes kogukonnas eriti vastuvõtlikud näiteks vaesusele. Selles kontekstis tuleb vaesuse kaotamiseks mõeldud juriidilisi ja poliitilisi sekkumisi kavandades võtta muu hulgas arvesse eakate sugu, puude olemasolu/puudumist ja sotsiaalset seisundit.[34](#)

Euroopa tasandil aitaks kindlasti kaasa senisest tihedama koostöö edendamine riiklike võrdõiguslikkusorganite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel. Koostöö on kasulik mõlemale poolele, sest nad täiendavad üksteist. Kui riiklikel organitel on rohkem ressursse, sidemeid ja laiem teadmistepagas, siis kodanikuühiskonna organisatsioonide teadmised on jälle spetsiifilisemad ning nad on oma

tegevuses vabamad.[35](#)

Riigi tasandil peab edendama vanemaealiste inimeste õigusi eesmärgipäraselt. Lähtuda tuleks rahvusvaheliste inimõigusasutuste põhimõtetest ja standarditest, rakendades elukaart arvesse võtvat lähenemist ning tehes kindlaks, et vanusetemaatikat puudutava poliitika kavandamisel kõlaks ka vanemaealiste endi hääl.[36](#) Väga tähtis on mõista, et eakate õiguste tagamisega saavutatakse ühiskonna märkimisväärselt suurem sidusus, mis lõppkokkuvõttes muudab ühiskonna ka majanduslikult tõhusamaks.

- [1](#)8th session of the UN Open-Ended Working Group on Ageing. – <https://www.age-platform.eu/policy-work/news/ageism-renders-rights-violations-old-age-invisible-concluded-un-working-group-new>.
- [2](#)ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon. – <https://vm.ee/et/uro-inimoiguste-ulddeklaratsioon>.
- [3](#)Samas ei ole Eesti seda ratifitseerinud, mistõttu pole see Eestile siduv. Vt <https://indicators.ohchr.org>.
- [4](#)ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1994, 10, 11.
- [5](#)ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1993, 10, 13.
- [6](#)ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimise seadus. – RT II, 04.04.2012, 5.
- [7](#)CRPD Committee Concluding Observations on the Initial Report of Qatar, 2 October, 2015, CRPD/C/AT/CO/I, p 23.
- [8](#)CRPD Committee General Comment, No. 6 on Article 5 (Equality and Non Discrimination), 2018.
- [9](#)Committee on the Rights of Persons with Disabilities - Concluding observations on the initial report of Estonia. 2021 (51), lk 14. – https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=C
- [10](#)Madrid Plan of Action and its Implementation. – <https://www.un.org/development/desa/ageing/madrid-plan-of-action-and-its-implementation.html>.
- [11](#)De Pauw, Sleaf, Georgantzi, lk 180. – <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/olderpersons.aspx>.
- [12](#)AGE Platform Europe contribution to the 2017 review of the Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA). – Madrid International Plan of

Action on Ageing - MIPAA | AGE Platform (age-platform.eu).

- [13](#) Kivioja, A., Muller, K., Oja, L. Paragrahv 12. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2020, p 4. – <http://www.pohiseadus.ee>. Vt ka EIK 33290/96, Salgueiro da Silva Mouta vs. Portugal, 21.12.1999; EIK 8695/79, Inze vs. Austria, 28.10.1987
- [14](#) Eesti on ühinenud Euroopa sotsiaalharta nüüdisajastatud ja kõrgemaid standardeid sisaldava uue versiooniga, mille pealkiri on eesti keeles „Parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta“. Vt RT II, 29.05.2012, 2.
- [15](#) Eesti ei ole Euroopa sotsiaalharta seda parandatud ja täiendatud sätet ratifitseerinud. Parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta ratifitseerimise seadus. – RT II, 29.05.2012, 2.
- [16](#) Selgitused (1) põhiõiguste harta kohta. 2007/C 303/02. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32007X1214%2801%29>.
- [17](#) Numhauser-Henning, lk 100.
- [18](#) Euroopa sotsiaalõiguste samba 20 põhimõtet. – https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_et.pdf.
- [19](#) Nõukogu direktiiv 2000/78/EÜ, 27. november 2000, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0078>.
- [20](#) EK rõhutab proportsionaalsust.
- [21](#) AGE Platform Europe contribution to the Independent Expert on the Enjoyment of All Human Rights by Older Persons - The human rights of older women, lk 2 lk 3. Vt ka nõukogu direktiiv 2000/78/EÜ, 27. november 2000, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel.
- [22](#) Nõukogu direktiiv, 19. detsember 1978, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas (79/7/EMÜ). – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31979L0007>.
- [23](#) *ibid.*, art 7.
- [24](#) AGE Platform Europe contribution to the Independent Expert on the Enjoyment of All Human Rights by Older Persons – The human rights of older women, lk 2-3. Vt ka EUR-Lex - 2008_140 - EN - EUR-Lex (europa.eu) – Proposal for a Council Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation {SEC(2008) 2180} {SEC(2008) 2181}.

- [25](#)AGE Platform Europe contribution to the 2017 review of the Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA). – Arvutivõrgus: Madrid International Plan of Action on Ageing - MIPAA | AGE Platform (age-platform.eu)
- [26](#)Mikołajczyk, lk 76.
- [27](#)RKÜK, 3-4-1-12-10, 07.06.2011, p 33. – <https://rikos.rik.ee/LahendiOtsingEriVaade?asjaNr=3-4-1-12-10>.
- [28](#)RKÜK, 3-4-1-12-10, 07.06.2011, p-d 58–59. – <https://rikos.rik.ee/LahendiOtsingEriVaade?asjaNr=3-4-1-12-10>.
- [29](#)RKPSJK, 3-4-1-14-07, 01.10.2007, p 14.
- [30](#)Tambaum, lk 238.
- [31](#)Ise oled vana! Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei, 2021. – [IseOledVana_2.trükk_veeb.pdf](#) (volinik.ee).
- [32](#)Õiguskantsleri seadus. – RT I, 26.05.2020, 11.
- [33](#)Vt nt õiguskantsleri aastaülevaade 2019. – <https://www.oiguskantsler.ee/ylevaade2019/sotsiaalne-turvalisus#i6>; õiguskantsleri aastaülevaade 2018. – <https://www.oiguskantsler.ee/ylevaade2018/vaarikas-vananemine>; õiguskantsleri aastaülevaade 2017. – <https://www.oiguskantsler.ee/ylevaade2017/vaarikas-vananemine>.
- [34](#)Davis, M. F., Kjaerum, M., Lyons, A. Research Handbook On Human Rights And Poverty. 2021, lk 138.
- [35](#)Equality has no age limit: young people deserve better! - Equinet. – https://equineteurope.org/2021/equality-has-no-age-limit-young-people-deserve-better/?fbclid=IwAR3ZZGCztdZZJohWKfXQ3dsh4koVvc_pFp3SSTHEI6AoYYVDdWeyIT04IU
- [36](#)Statement submitted by International Network for the Prevention of Elder Abuse, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council. ÜRO 2020, lk 4.